

Oulun seudun ympäristötoimi
PL 34
90015 Oulun kaupunki

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo@mmm.fi

Lausunto hallituksen esityksestä Eduskunnalle elintarvikelaiksi ja eräiden lakien muuttamiseksi

Viite: Lausuntopyyntö MMM025:00/2016

Oulun seudun ympäristötoimi kiittää lakiluonnosten lausuntomahdollisuudesta.

Mitä mieltä olet valvontamaksujen kehittämisestä ehdotetulla tavalla?

Oulun seudun ympäristötoimen mielestä vuosittainen valvontamaksu on kannatettava. Asia on myönteinen myös sen vuoksi, että valtakunnalliset maksut ovat tasapuolisia riippumatta toimijan sijaintipaikkakunnasta. Terveysturvallisuuden mukaisessa valvonnassa valvontamaksun käyttöönotto on kannatettavaa, koska maksulla katettaisiin myös suunnitelmalliselta valvonnalta aikaa vievien sisäilman terveyshaittaepäilyjen selvittämistä.

Vuosimaksujen kohdalla lakiuudistuksessa tulee huomioida koko ympäristöterveydenhuollon maksutuotot ja eri lakien maksujen suuruuksien tasapuolisuus.

Lakiluonnoksessa esitetyllä vuosimaksuperusteella Oulun seudun ympäristötoimen elintarvikevalvonnan maksukertymä olisi noin kolminkertainen nykyiseen verrattuna. Suuntaus kohti kustannusperusteisuutta on kannatettava. Koko Oulun seudun ympäristöterveydenhuollon menoista ehdotetut elintarvike-, terveydensuojelu- ja tupakkalain mukaiset vuosimaksut kattaisivat kuitenkin vain noin 40 % liikevaihdosta. Näin ollen ympäristöterveydenhuollon järjestämiseen tarvitaan jatkossakin julkista rahoitusta.

Lainsäädäntömuutoksilla on ollut voimakas vaikutus maksutuottoihin. Lupakäsittelyn muuttaminen ilmoituskäsittelyksi alensi selvästi elintarvikevalvonnan tuloja vuonna 2011. Tupakkalain muutoksen mahdollistama vuosimaksujen korotus taas nosti tuloja vuonna 2017. Lakiluonnokseen kirjattu ehdotus vuosimaksujen alentamisesta oivallisten valvontatulosten perusteella on toimijaa palkitseva ja siten työkalu valvonnan vaikuttavuuden lisäämiseen. Samanaikaisesti se kuitenkin vähentää valvontatuloja. Maakuntien ympäristöterveydenhuollon kokonaisrahoitus on turvattava siten, että voimavarat pysyvät riittävän suurina.

Tupakkalaissa säädettyä vuotuista valvontamaksua ei tulisi alentaa nykyisen lainsäädännön mahdollistamasta maksusta. STM:n 29.6.2017 asettaman tupakan- ja nikotiinipolitiikan kehittämistä pohtineen työryhmän toimenpide-ehdotuksissa (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 21/2018: Tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittäminen. Työryhmän toimenpide-ehdotukset) todetaan, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikkojen lukumäärän vähenemisen on arvioitu johtuvan korkeista vuosittaisista valvontamaksuista. Vuosittaisten valvontamaksujen alentamisen on arvioitu johtavan maakuntauudistuksessa todennäköisesti päinvastaiseen kehitykseen, jolloin myyntipaikkojen ja niiden sisällä olevien myyntipisteiden lukumäärä kääntyy kasvuun ja lisää samalla tupakkalain alaisten tuotteiden saatavuutta. Kansallisen tavoitteen painoarvo tupakkatuotteiden käytön loppumiselle tulee olla suurempi kuin toimijoille tuleva taloudellinen taakka. Nykyisin monissa valvontayksiköissä tupakkatuotteista peritään 500 €:n myyntipistekohtainen valvontamaksu.

Lainsäädännöllä ei tule määrätä maksuajankohtaa vuoden loppuun vaan maksujen perimisajankohta tulisi olla maakunnan päätettävissä, jotta talouden seuranta olisi ajantasaisempaa.

Jos vuosimaksua alennetaan kalenterivuotta lyhyemmän toiminnan vuoksi, maksun alennus olisi määritettävä lopetus- tai keskeyttämisilmoituksen saapumispäivämäärän perusteella eikä toiminnan keston perusteella. Tätä kannustaisi toimijoita tekemään ko. ilmoitukset ajoissa ja totuudenmukaisesti.

Hyvä, että valvontaviranomaisilta aikaa ja resursseja vievien pakkokeinoiniin kuuluvista tarkastuksista saisi periä maksun. Maksullisuus lisää pakkokeinojen painoarvoa. Myös vientilaitosten jokaiseen Oiva-tarkastukseen sisältyvästä vientivalvonnasta on lakiesityksen mukaisesti voitava periä maksu lisääntyneen työmäärän vuoksi.

Lakiluonnoksessa on esitetty, että alkutuotannon valvonnasta ei perittäisi maksua. Alkutuotannon valvontaa on tietyillä alueilla runsaasti, joten valvonnasta tulisi periä maksu.

Esityksessä elintarvikelaiksi todetaan, että maakunta määrää tarkoitetut maksut siten, että niiden suuruus vastaa enintään toimenpiteestä aiheutuneita kustannuksia. Mitä kustannuksia maksujen määräytymisessä huomioidaan, tulisi antaa oma ohje (vrt. Kuntaliiton nykyinen ohje ympäristöterveydenhuollon taksamallista).

Riskiluokitukseen perustuva maksutaulukko ei ole riittävän yksityiskohtainen. Riskiluokituksen ja valvontamaksun määräytymisen tulisi olla nykyistä portaattomampi ja siten oikeudenmukaisempi. Ainakin maakunnalla tulee olla mahdollisuus harkita rajatapausten riskiluokkaa. Esimerkiksi vakuumpakattuja kalastustuotteita valmistavan kalalaitoksen vuosimaksu kaksinkertaistuu tuotantomäärän ylittäessä 10.000 kg. Myös pienten maitoalan laitosten kohdalla vastaanotettavan raakamaidon määrän suhteen pienin kokoluokka on < 500.000 kg/v, mutta osa toimijoista voi vastaanottaa raakamaitoa pieniä määriä (alle 10.000 kg/v).

Riskiluokitusohjeeseen (10503/2) olisikin hyvä lisätä kokoluokkia aloitteleville tai pieniä määriä eläinperäisiä elintarvikkeita valmistaville yrittäjille.

Lakivalmistelussa tulisi huomioida toisaalta vuosimaksun oikeudenmukaisuus eri kohderyhmien välillä ja toisaalta varmistaa maakunnan ympäristöterveydenhuollolle riittävä vuosimaksukertymä. Tarkastelua on tehtävä myös eri lakien perusteella valvottavien, mutta riskeiltään saman tyyppisten toimintojen välillä. Mikäli joidenkin kohteiden esim. pienten laitosten maksuja päädytään alentamaan esityksen mukaisista maksuista, tulisi tarkastella päästäänkö samaan vuosimaksukertymään nostamalla jonkin verran niiden kohteiden vuosimaksua, joita on paljon.

Mitä mieltä olet mahdollisuudesta ottaa huomioon toimijan luotettavuus, kun elintarvikevalvontaa suunnitellaan ja toteutetaan?

Toimijan luotettavuuden huomioiminen elintarvikevalvonnassa on lähtökohtaisesti kannatettava asia. Elintarvikelain 57 §:n 3 mom:n perustelut eivät ole linjassa elintarvikelain 57 § 3 mom:n kanssa. Lakitekstissä edellytetään elintarvikelain määräyksen tai kiellon noudattamatta jättämistä, mutta perusteluissa tätä ei mainita. Perustelutekstistä olisi ymmärrettävissä, että hyväksymisen peruuttamiseksi riittää muiden kuin elintarvikelain mukaisten velvoitteiden hoidon olennainen laiminlyönti. Perustelut olisi täsmennettävä vastaamaan lakipykälää.

Lakiluonnoksen 58 § pykälässä esitetään, että elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa tai ilmoitetussa toimipaikassa olisi mahdollista vain, mikäli toimija ei ole luotettava eikä ole noudattanut valvontaviranomaisen antamaa määräystä tai kieltoa. Molemmat kriteerit (elintarviketurvallisuus ja luotettavuus) tulisi kirjata myös pykälään 57.

Lakiehdotuksen 40 §:n mukaan valvontaviranomaisella (useimmiten maakunta) on oikeus saada tietoja luotettavuuden selvittämiseksi, mutta 7 §:n perustelujen mukaan tietoja pyytäisikin Ruokavirasto. Lain 7§ perustelujen ja pykälän 40 tekstin tulisi vastata toisiaan.

Mitä mieltä olet lihantarkastuksen kehittämisestä ehdotetulla tavalla; mikä on mielestäsi paras viranomaistaho huolehtimaan lihantarkastuksesta teurastamoissa ja leikkaamoissa?

Lakiehdotuksen mukaan Ruokavirasto huolehtii elintarvikevalvonnasta teurastamoissa, riistan käsittelylaitoksissa ja niiden yhteydessä olevissa leikkaamoissa. Vastaavasti Ruokaviraston tulisi vastata teurastamon yhteydessä olevista raakaliha- ja lihavalmistelaitoksistakin. Yksi valvontaviranomainen vastaisi näin yhden valvontakokonaisuuden valvonnasta ja toimija asioisi yhden valvontaviranomaisen kanssa.

Mitä mieltä olet toisesta EU-jäsenvaltiosta tulevien eläinperäisten elintarvikkeiden ensisaapumisvalvonnan kehittamisestä ehdotetulla tavalla?

Nykyisenkaltainen valvontajärjestely ei ole toiminut parhaalla mahdollisella tavalla. On kannatettavaa, että jatkossa maakunta vastaa ensisaapumistoiminnan valvonnasta alueellaan ja yritysten hallinnollista taakkaa kevennetään. Ensisaapumisvalvonnasta ei tulisi luopua kokonaan, vaan valvontaviranomaiselle tulisi ilmoittaa ensisaapumistoiminnan aloittamisesta salmonellaeritysvakuuksien piirissä olevien tuotteiden osalta. Ensisaapumistoiminta lisää kohteen valvontatarvetta, joten tämän tulisi vaikuttaa valvontakohteen riskiluokitukseen ja näin valvontamaksuun.

Mitä mieltä olet hallinnollisten pakkokeinojen kehittamisestä ehdotetulla tavalla?

Kannatettavaa on mahdollisuus käyttää kieltoa myös siinä tapauksessa, että aiheutuva terveysvaara ei ole vakava, mutta määräystenvastaisuutta ei ole mahdollista poistaa.

Pykälän 61 mukaan Ruokavirasto päättää yhtä maakuntaa laajempaa aluetta koskevien 52 - 56 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen käyttämisestä. Vastaavasti Ruokavirastolle pitäisi osoittaa myös markkinoinnin kieltäminen ja oikaisu (62 § ja 63 §) asian koskiessa maakuntaa laajempaa aluetta.

Kiireelliset pakkokeinot olisi nykyisen lain 63 §:n tavalla hyvä olla viranhaltijalle mahdollisia ilman maakunnan delegointipäätöstä.

Jos oikeusministeriö arvioi rangaistusluontoisen hallinnollisen seuraamusmaksun (hallinnollinen sakko) mahdolliseksi, pitäisikö sellainen ottaa käyttöön elintarvikevalvonnassa?

Uhkasakkomenettelyä kevyempi ja nopeampi hallinnollinen sakko pitäisi olla mahdollinen tehostamaan määräystenvastaisuuksien poistamista.

Muut lakikohtaiset huomiot

Elintarvikelaki

Elintarviketoiminta rekisteröidyssä elintarvikehuoneistossa (10 §)

Pykälän mukaan ”Rekisteröinti-ilmoitusta ei tarvitse tehdä silloin, kun toiminta on vähäistä ja

- 1) elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta; tai
- 2) toimija on yksityinen henkilö; tai
- 3) toimintaa ei voida pitää elinkeinon harjoittamisena.”

Nykyisen lain mukaan ilmoitusta ei edellytetä, kun toimintaan liittyvät riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä. Mahdollistaako lakimuutos, että myös elintarviketurvallisuuden kannalta riskielintarvikkeita voidaan valmistaa, tarjoilla ja

myydä, kunhan elintarvikemäärät ovat vähäisiä. Tarkoitetaanko vähäisellä määrällä esimerkiksi Aitoja makuja -ohjeistuksen mukaista vuosimyyntiä arvoltaan 10.000 e.

Pykälän kolmanteen kohtaan olisi hyvä tarkentaa, mitä tarkoitetaan elinkeinon harjoittamisena ja mihin raja vedetään. Olisiko pienimuoista ja vähäriskistä elintarvikkeiden valmistusta ja myyntiä esimerkiksi muutaman kuukauden kesäaikaan toimiva nuorten kesäkahvila, jonka toimijalla on Y-tunnus.

Tiedottaminen elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa (12 §)

Rekisteröityneen liikkuvan elintarvikehuoneiston tiedottamisvelvollisuus maakunnasta toiseen tulisi säilyttää. Suurissa ulkomyyntitapahtumissa havaitaan usein elintarvikkeiden säilytykseen ja käsittelyyn liittyviä elintarvikehygieenisia riskejä ja vaaralle altistuvia henkilöitä on paljon. Mikäli tiedottamisvelvollisuutta ei ole, elintarvikehygieenisia riskejä ei ole mahdollista torjua ennalta.

Toimijan velvollisuus ilmoittaa ruokamyrkytyksestä (17 §)

Pykälään tulisi sisällyttää, että ruokamyrkytysten lisäksi toimijalla tulisi olla velvollisuus ilmoittaa myös muista terveysvaaraa aiheuttavista tilanteista esim. tulipalo, vesivahinko, jäteveden tulviminen elintarvikehuoneistoon.

Elintarvikeviranomaisen pätevyys (28 §)

Elintarvikevalvonnan tehtäviä hoitavalla viranhaltijalla on oltava tehtävään soveltuva korkeakoulututkinto tai tarvittaessa Euroopan unionin lainsäädännössä edellytetty pätevyys. MMM:n valvonta-asetusluonnoksessa ei ilmene vastaavaa tarkennusta kuin terveydensuojelulaissa, jossa viranhaltijan pätevyysvaatimuksia on kuvattu tarkemmin. ("Terveydensuojelun valvontatehtäviä hoitavalla kunnallisella viranhaltijalla on oltava soveltuva korkeakoulu-, ammattikorkeakoulu- tai teknillinen opistotason tutkinto. Terveydensuojelun valvontatehtäviä hoitavan viranhaltijan kelpoisuuden täyttää myös henkilö, joka terveydensuojelulain voimaan tullessa hoiti vastaavia terveydenhoitolain (469/1965) valvontatehtäviä. Terveydensuojelun tehtäviä hoitavien viranhaltijoiden kelpoisuusehdoista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. (20.12.2002/1223)")

Terveydensuojelulain muutos

Luonnoksessa ei ole otettu huomioon suunnitelmalliseen valvontaan, kuten uimavesivalvontaan kuuluvan näytteenoton kustannusten perimistä. Näytteenotosta aiheutuvat kustannukset tulisi lisätä pykälään 50 – 50 a. Muihin maksuihin 50 a §:ssä tulisi lisätä myös Maailman terveysjärjestön kansainvälisen terveys sääntöjen (SopS 51/2007) 20 ja 39 artiklassa tarkoitettujen todistusten myöntämisestä perittävä maksu.

Leena Tuuri

Ympäristöjohtaja, Oulun seudun ympäristötoimi

